

'hak-al'

4
DECEMBER
1998
24e JAARGANG



natuur-en vogelwacht
CULEMBORG

Contactadres:

Natuur- en Vogelwacht Culemborg,
Postbus 381, 4100 AJ Culemborg.

Bestuurssamenstelling:

Wim Kievit, Verdijkstraat 13,
4102 CL Culemborg; tel.: 0345 514561.
Gerard van Ruiten, Verdijkstraat 9,
4102 CL Culemborg; tel.: 0345 519581.
Frans Waroux, Moerbeiboom 45,
4101 WC Culemborg; tel.: 0345 515393.
Breun Jansen, Eikeboom 31,
4101 VA Culemborg; tel.: 0345 514885.
Leo v.d. Kooij, Vliegerweg 3,
4101 JK Culemborg; tel.: 0345 515450.
Kars Veling, Akkerwinde 9,
4102 JJ Culemborg; tel.: 0345 531689.
Paul van Veen, Duizendblad 30,
4102 KP Culemborg; tel.: 0345 521953.

Clubhuis:

"De Ketelvink", voormalig "Ketelhuis" op Terweijde,
Middelcoopstraat 1A Culemborg.

Bibliotheek:

Gerrie Monfils (tel.:0347 377638)
Cor Maurice (tel.:0345 520857)
Boeken / verslagen in "De Ketelvink".
Geopend: vrijdag van 19.00 uur tot 19.30 uur,
uitgezonderd de maanden juli en augustus.

Lidmaatschap:

Nieuwe leden opgeven bij de penningmeester, evenals
adreswijzigingen.

Penningmeester:

Frans Waroux, Moerbeiboom 45,
4101 WC Culemborg, tel.: 0345 515393.
Gironr.: 34.33.351 t.n.v. F.H. Waroux,
rek. Natuur- en Vogelwacht Culemborg.

Contributie:

Betaling per toegezonden acceptgirokaart.
Jeugdlidmaatschap f 12,50 per jaar; volwassene,
gezins-, postlidmaatschap f 25,- per jaar.

Redactieteam en -adressen:

Breun Jansen, Eikeboom 31,
4101 VA Culemborg; tel.: 0345 514885.
Gerard van Ruiten, Verdijkstraat 9,
4102 CL Culemborg; tel.: 0345 519581.
Harry v.d. Warenburg, Grondzeilerweg 9,
4105 HJ Culemborg, tel.: 0345 514358.

Bezorgers Hak-al en convo's:

coördinatie bezorging: Loes Plaisier, Kamperfoelie 33,
4102 JX Culemborg;
wijk 101 M. Buizer, Ravelijnstraat 31,
4102 AG Culemborg;
wijk 102 Joost Rink, Verdijkstraat 14
4102 CL Culemborg;
wijk 103 A Karin van Elst, Boterbloem 10,
4102 KS Culemborg;
wijk 103 B W.H. van Ree, Honingklaver 10,
4102 JT Culemborg;
wijk 104 P. van Es, Kastanjeboom 6,
4101 VT Culemborg;
wijk 105 L. v.d. Kooij, Vliegerweg 3,
4101 JK Culemborg;
wijk 106 A T. en R. Staalman, Zandstraat 19,
4101 EC Culemborg;
wijk 106 B L. van Jaarsveld, De Loentjes 20,
4101 AH Culemborg;
wijk 107, 108, Fam. v.d. Warenburg, Triosingel 27,
109 4101 XC Culemborg;
wijk 110 Fam. v.d. Veen, J. v. Riebeeckstraat 52,
4105 BC Culemborg;
wijk 110 A J. En B. Vermeulen, Heinsiusstraat 44,
4105 DG Culemborg;
wijk 112, 113 W. Rubers, Joh. Frisoplaats 6A,
4196 AC Tricht;
wijk 114 P. v.d. Feen, Slotstraat 2,
4112 JX Beusichem;

Plantenwerkgroep:

Wim Rubers, Joh. Frisoplaats 6A,
4196 AC Tricht; tel.: 0345 573354.

Knotwilgenwerkgroep:

Wim Smits, Schoolhof-Oost 24,
4105 AS Culemborg; tel.: 0345 516575.
Harry v/d Warenburg, Grondzeilerweg 9,
4105 HJ Culemborg; tel.: 0345 514358.

Paddenwerkgroep:

Harry v/d Warenburg, Grondzeilerweg 9,
4105 HJ Culemborg; tel.: 0345 514358.

Zoogdierenwerkgroep:

Gerard van Ruiten, Verdijkstraat 9,
4102 CL Culemborg; tel.: 0345 519581.

Vogelwerkgroep:

Stijn Brand, Bachlaan 13,
4102 BP Culemborg; tel.: 0345 516038

Insektenwerkgroep:

tijdelijk: Gerben Mensink, Chopinplein 177,
4102 CX Culemborg; tel.: 0345 530662.

Werkgroep Natuurfotografie:

Henk Vennix, Pastoriestraat 39
5241 TH Rosmalen; tel.: 073 5212903.

Werkgroep Wintervoeding Vogels:

Ruud Post, Linnaeuslaan 61,
4102 LG Culemborg; tel.: 0345 530135.

Inleveren waarnemingen:

Jouke Altenburg, Kamperfoelie 33,
4102 JX Culemborg;
of de speciale bak in "De Ketelvink"

Begeleiding jongere jeugdgroep:

Gerrie Monfils-Evers, 31-de Limiet 5,
4131 NR Vianen; tel.: 0347 377638.

Nestkasten-coördinatie:

Ruud Post, Linnaeuslaan 61,
4102 LG Culemborg; tel.: 0345 530135.

Kampen, lezingen, dia-avonden en cursussen:

Leo v.d. Kooij, Vliegerweg 3,
4101 JK Culemborg; tel.: 0345 515450.

"Het Vogeljaar":

Jaarabonnement door overschrijving van f 24,00 op de girorekening van de N.V.W.C., met vermelding van: "Het Vogeljaar".

Verbandtas en -trommel:

Voor alle activiteiten is een verbandtas en -trommel aanwezig in "De Ketelvink". Aanvullingen z.s.m. na gebruik doorgeven aan de beheerder:

Ellen Geleedst, Duizendblad 30
4102 KP Culemborg; tel.: 0345 521953.

CONTACT-ADRESSEN:**Vogelbeschermingsconsulent:**

Stijn Brand, Bachlaan 13,
4102 BP Culemborg; tel.: 0345 516038.

Asielhouders:

't Klaphek, 3401 RZ IJsselstein;
Dhr. R. Weiters; tel.: 030 6063335

DIVERSE NATUURORGANISATIES:

Milieu: alarmnummer luchtverontreiniging:
tel.: 026 4452220.

Veldpolitie:

Den Hartog: tel.: 0343 551558 (Werkhoven)
Vrieling: tel.: 0343 561675 (Cothen)
Meldkamer: tel.: 030 6924824 (Zeist)

Gemeentepolitie Culemborg:

A.J.A. Helmond, Boerenstraat 11,
Culemborg; tel.: 0345 477777.

Vereniging Milieudefensie:

Tweede Weteringplantsoen 9, 1017 ZD A'dam.

Gelderse Milieudefensie:

Jansbuitensingel 14, 6811 AB Arnhem;
tel.: 026 3515069.

Milieuwerkgroep "Noordwest-Betuwe":

Harry v.d. Warenburg, Grondzeilerweg 9, 4105 HJ
Culemborg; tel.: 0345 514358.

Werkgroep Milieu Geldermalsen

Henk ten Berge, Twee Morgen 16, 4196 JT Tricht
tel.: 0345 573974.

Milieuwerkgroep Buren:

Goof den Hartogh, Kloosterlaan 15,
4111 LG Zoelmond; tel.: 0345 502061

Staatsbosbeheer regio Betuwe:

Beheerseenheid De Linge, Veerstraat 16,
4181 AG Waardenburg; tel.: 0418 592411.

Vogelbescherming:

Driebergseweg 16 C, Zeist, tel.: 030 6937700;
winkel: 030 6937777; ledenservice: 030 6937744;
vogel-infolijn: 030 6937773.

Stichting Het Geldersch Landschap:

Zypendaalseweg 44, 6814 CL Arnhem,
tel.: 026 4420944.

I.V.N. Vereniging voor Natuur- en Milieueducatie:

Plantage Middenlaan 2C, 1000 HC Amsterdam,
tel.: 020 6228115.

I.V.N. Vereniging voor Natuur- en Milieueducatie, afd. Tiel en omstreken:

Secretariaat: J.E.L. Bannink-Grimm
Cellendonklaan 35, 4012 BN Kerk-Avezaath.

Stichting Natuur en Milieu:

Donkerstraat 17, 3511 KB Utrecht,
tel.: 030 2331328.

Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten:

Noordereinde 60, 1243 JJ 's-Graveland;
tel.: 035 6559911.

Wereld Natuur Fonds Nederland:

Postbus 7, 3700 AA Zeist; tel.: 030 6937333.

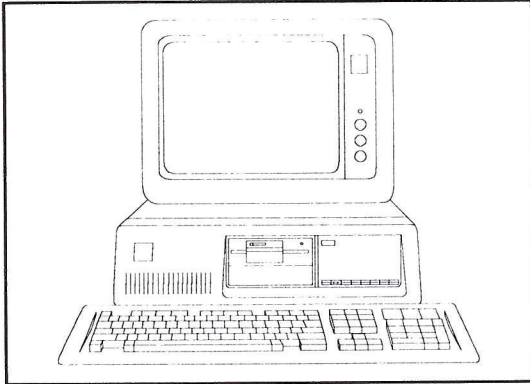
Wereld Natuur Fonds Nederland, regio West-Betuwe:

secretariaatsadres:
G.J. van Kessel-Heuff, Binnenstr. 3,
4117 GR Erichem; (Pandawinkel), tel.: 0344 571637

Greenpeace Nederland:

Postbus 11026, 1001 GA Amsterdam.
Damrak 83-II, 1012 LN Amsterdam;
tel: 020 6236545 / 6231843.

VOORWOORD VAN DE REDACTIE



In dit laatste nummer van 1998 weer een ouderwets goede vulling met o.a. interessante artikelen over de gehakkelde aurelia, grootoorvleermuizen en de lijst van vogelwaarnemingen.

Ook heeft Leo van der Kooij na de zomervakantie de diverse tijdschriften weer voor ons ontleed. In deze Hak-al zelfs twee keer de rubriek "*Van de leesplank*".

De eerste knotdagen van het seizoen 1998-1999 zijn weer achter de rug. Ook de werkgroep Wintervoeding is weer uit haar zomerslaap ontwaakt en heeft zich gestort op de actualisering van het draaiboek. Dus bij aanhoudende strenge vorst kunt u zich wenden tot Ruud Post om hand- en spandiensten te verlenen.

Wij wensen u allen een bijzonder gezellig en vreedzaam kerstfeest toe, een gezonde jaarwisseling en alvast een voortreffelijke start in 1999! Op naar het millennium!!

Index:

- pag. 4 - Succesvolle voortplanting vastgesteld van de Gehakkelde Aurelia in de wijk Voorkoop
- pag. 8 - Wintervoeding
- pag. 9 - Van de leesplank (periode juni/september 1998), gelezen door Leo van der Kooij
- pag. 11 - Nieuws van de Zoogdierenwerkgroep
- pag. 13 - Grootoor laat als dank voor het aangenaam verpozen vlindervleugels
- pag. 15 - Vogelwaarnemingen van 1 september tot 7 november 1998
- pag. 23 - Verslag bronstexcursie Oostvaardersplassen, zaterdag 3 oktober 1998
- pag. 25 - Verslag van de paddestoelenexcursie naar de Kaapse Bossen bij Doorn 10 en 29 oktober 1998 + paddestoelenavond 30 oktober 1998
- pag. 26 - Verzoek
- pag. 28 - Van de leesplank (periode september/oktober 1998), gelezen door Leo van de Kooij
- pag. 29 - Excursie- en activiteitenprogramma

Succesvolle voortplanting vastgesteld van de Gehakkelde Aurelia in de wijk Voorkoop
Vondstverslag

Zaterdagochtend 27 juni jl., 11:18

"Pap, kom eens kijken. Er ligt een gek beest in de poort met mieren erbij." Als natuur- en kindminnende ouder spoed je je bij zo'n vraag naar de gevraagde plaats. Een verfrommelde, vocht lekkende en met zijn 'staart' bewegende pop ligt op de betontegel. Hoe die daar komt???? Maar, zou het echt waar zijn.....? Een pop van de Gehakkelde aurelia in onze tuin? Daar hopen we al een paar jaar stiekem op!

We zien immers al een aantal jaren Gehakkelde aurelia's in onze tuin. Waardplanten zijn aanwezig: Ribes en Hop. Op 16 mei jl. zat er nog een volwassen exemplaar in onze sluiervand met uitlopende Hop! Sinds die tijd hebben we de bladeren regelmatig op vraatsporen onderzocht. Tot nu toe hebben we alleen enorme aantallen slakken aangetroffen op de aangetaste plaatsen.

De boeken erbij. Ja hoor, het is hem echt!

Nader onderzoek in de haag levert de vondst van twee grote rupsen en nòg een pop op. De rupsen zijn prachtig van kleur. De witte streep op hun rug laat ze net op een vogelpoepje lijken. De poppen zijn effen bruin, met uitzondering van twee strepen met 'pareltjes' aan hun buikzijde.

12:25

Na het afhandelen van verschillende familieverplichtingen en zaterdagse werkzaamheden weer terug naar onze vondst. Het bewolkte weer maakt fotograferen lastig; geeft niets: de foto's zijn toch bedoeld als documentatiemateriaal.

13:00

Inmiddels probeer ik contact te zoeken met diverse insectenwerkgroepleden. Zo'n vondst moet worden bevestigd, vreugde gedeeld. Paul van Veen en Ellen Geleedst zijn het eerst ter plekke. Naarstig speuren levert helaas niet nog meer exemplaren op.

Wanneer zij net zijn vertrokken arriveren Wim en Carla Rubers. Ofschoon de wind nog verder is aangetrokken en de eerste regenwolken dreigend dichterbij komen wordt er nog gauw even gefotografeerd. De ringflitser moet het gebrek aan 'natuurlijke' medewerking fotografisch compenseren. Wim weet te melden dat voortplanting van de Gehakkelde aurelia in het Culemborg en omgeving tot op heden niet is vastgesteld. Een primeur dus!

16:05

Tussen de regenbuien door ruim ik buiten wat spullen op. Ik kan het niet nalaten om nog even in de haag te gluren. De rupsen doen zich aan de onderkant van de bladeren tegoed. De pop hangt in zijn beschutte hoekje bij de poort. En nu maar wachten op de eerste, kersverse Gehakkelde aurelia in het zonnetje op onze Hophaag!

Maandagmiddag 20 juli

Bij thuiskomst van een (verregende) vakantie in Noord-Nederland zoeken we uiteraard meteen 'onze' poppen op. Drie lege hulsjes hangen er als bewijs dat ze succesvol zijn ontpopt. Eén pop hangt nog bij de tuinpoort in een donker hoekje.

Woensdag 22 juli

Een aantal malen ben ik vandaag langs de pop gelopen; de parelmoeren vlekjes zijn donkerder geworden. Zou vandaag DE DAG zijn? Het is lekker weer, maar de hele dag gebeurt er niets. Tegen vijven klinkt een kreet van Loes door het huis heen. Nadat ik een camera uit de fototas heb gegrist spoed ik me naar de haag. Jawel, een volledig ontpopte man, met de vleugels al strak. De antennes zitten nog wel tegen de voorvleugelrand aangevouwen.

Die hoek van de tuin ligt helaas al helemaal in de schaduw. Er is nog een klein plekje zon bij de zandbak. Het hoptakje wordt voorzichtig afgeknijpt en in een vaasje geplaatst, het vaasje op een krukje op de zandbak ende eerste foto's kunnen genomen worden. De zon zakt alleen sneller dan ik kan fotograferen, dus wordt het kleine tuintafeltje tot basis van de constructie gepromoveerd. Hoezo naturel natuur(?)fotografie. Na een tiental minuten neemt onze prachtige Gehakkelde aurelia de vleugels om in het zonnetje op Groot kaasjeskruid in een naburige tuin te gaan zitten. We kunnen hem goed bewonderen. Het waait alleen te hard voor een geslaagde opname. We hopen dat we hem komend voorjaar in onze hophaag op de uitkijk naar een mooie dame zullen zien zitten.

Achtergrondinformatie

De (cijfers) in dit gedeelte van het verslag verwijzen naar de gebruikte bronnen.

Soortbeschrijving

Onmiskenaar, zo mag je de Gehakkelde aurelia wel noemen: een middelgrote dagvlinder met golvende vleugelranden. Al in het vroege voorjaar zijn de eerste exemplaren te zien: Gehakkelde aurelia's overwinteren als vlinder. Na de paring worden de eitjes gelegd op Grote brandnetel, Iep en Hop (1). Ook ribesstruiken zijn in trek (3).

Afhankelijk van de temperatuur ontwikkelt de rups zich in 4 tot 6 weken tot een vlinder. Deze nieuwe generatie gaat gedeeltelijk tot voortplanting over (4). Voor de winter kan zich zo een tweede generatie aandienen. De Gehakkelde aurelia kan dan ook tot ver in oktober worden gezien (2).

Landelijke situatie

De Gehakkelde aurelia wordt waargenomen in loofbossen, graslanden met houtwallen, ruigten bij struiken en hagen en in de stedelijke omgeving (2). De vlinder komt 'algemeen' voor (2). De dichtheid van de

soort is laag (4): er worden zelden meer dan 2 exemplaren tegelijkertijd gezien. Tot op heden is geen duidelijke trend in voor- of achtergang geconstateerd (1). Dit blijkt ook uit de kolom 'landelijke index' in tabel 1.

De gebieden in Nederland waar de Gehakkelde aurelia wordt aangetroffen zijn wel aan verandering onderhevig. Het zuiden en het oosten van Nederland vormen samen het kerngebied. Van daaruit verspreidt de soort zich periodiek gedurende een aantal jaren noord- en westwaarts. Deze uitbreiding wordt na een aantal jaren weer teniet gedaan. De oorzaak van deze verandering is niet bekend (2).

Zo heeft de soort zich in 1990 en 1991 qua areaal sterk uitgebreid. Momenteel kan de Gehakkelde aurelia in het hele land worden gezien.

Lokale situatie - wanneer en in welke aantallen is de Gehakkelde aurelia waargenomen?

De Gehakkelde aurelia is een 'vrij algemene' dagvlinder die jaarlijks in wisselende aantallen wordt waargenomen in het onderzoeksgebied van de N.V.W.C.

Tabel 1: Geregistreerde waarnemingen van de Gehakkelde aurelia in het N.V.W.C.-werkgebied (5)

	voorjaarwaarnemingen februari t/m mei (5)	overige waarnemingen vanaf juni t/m november (5)	Landelijke index (3)
vóór 1990			
1990			100
1991	4	2	137
1992	6	1	97
1993	8	1	61
1994	0	4	67
1995	6	5	92
1996	6	0	mij onbekend
totaal # exx.	30	13	

Toelichting op tabel 1:

- * De landelijk index geeft aan hoe een soort zich qua aantal ontwikkelt ten opzichte van een standaardperiode (in dit geval het jaar 1990). Deze index wordt bepaald door De Vlinder stichting op basis van wekelijks getelde 'monitoringroutes'.
- * In het overzicht is onderscheid gemaakt tussen voorjaars- en overige waarnemingen om de mate waarin de vlinder bij ons overwintert (en zich daarna mogelijk voortplant) zichtbaar te maken.

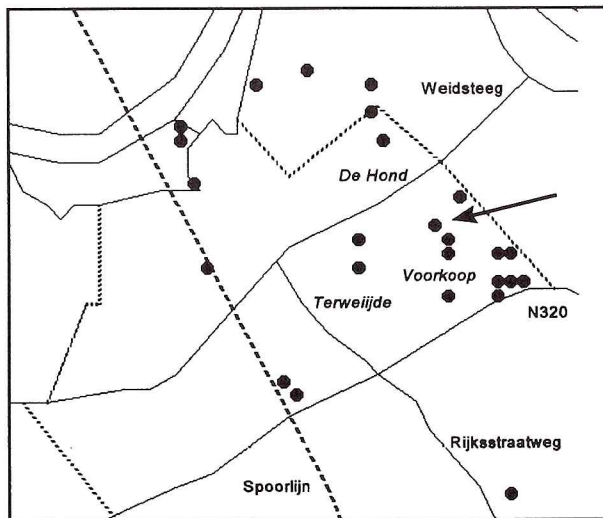
Bespreking van tabel 1:

- * Uit de tabel blijkt dat vùùr 1991 geen schriftelijke waarnemingen van de Gehakkelde aurelia bekend zijn. Wel zijn er mondelinge melding en van waarnemingen vanaf 1986 uit Zoelmond.

- * Het aantal waarnemingen is in de loop van de jaren redelijk stabiel. Dat is opmerkelijk omdat in 1995, '96 en '97 de intensieve dagvlinderinventarisaties van de insectenwerkgroep hebben plaatsgevonden. Deze hebben dus niet geleid tot een groter aantal waarnemingen.
- * Er worden duidelijk meer voorjaars- dan zomerwaarnemingen van de Gehakkelde aurelia gedaan. Dat is opmerkelijk omdat de overwinterende voorjaarsgeneratie in principe hier tot voortplanting over moet gaan. Een groter aantal 2e generatie waarnemingen zou dan voor de hand liggen. Iets om nog eens over na te denken.

Lokale situatie - waar is de Gehakkelde aurelia waargenomen ?

Kaartje 1:



Aantal waarnemingsplaatsen van de Gehakkelde aurelia in het onderzoeksgebied van de N.V.W.C. in de periode 1990 - 1997 (hokken van 500 x 500)

Bespreking van kaartje 1:

- * De pijl op het kaartje geeft de voortplantingsplaats aan.
- * De Gehakkelde aurelia wordt vooral gezien in de wijk Voorkoop. Elk jaar worden op de vlindertelroute in 'de Zump' exemplaren waargenomen. Ook in tuinen wordt de vlinder regelmatig gezien. De ruime opzet van de wijk met redelijk wat openbaar groen is blijkbaar aantrekkelijk voor deze bosrand- en struweelvlinder.
- * Buiten de Culemborgse bebouwde kom wordt de Gehakkelde aurelia vooral gezien in de Put van Buren, de Zandput aan de Rietveldse weg, de Regulieren en in Zoelmond.
- * Ofschoon er in de jaren 1995-1997 in het hele onderzoeksgebied systematisch is geïnventariseerd valt het niet uit te sluiten dat voor de locaties een waarnemerseffect geldt. In Zoelmond en Voorkoop woont immers een aantal actieve insectenwerkgroepleden.

Dit artikeltje kwam mede tot stand dankzij bijdragen van Annette van Berkel en Kars Veling. Hiervoor veel dank!

Jouke Altenburg

Bronvermelding: (nummers corresponderen met de tekst in de 'achtergrondinformatie')

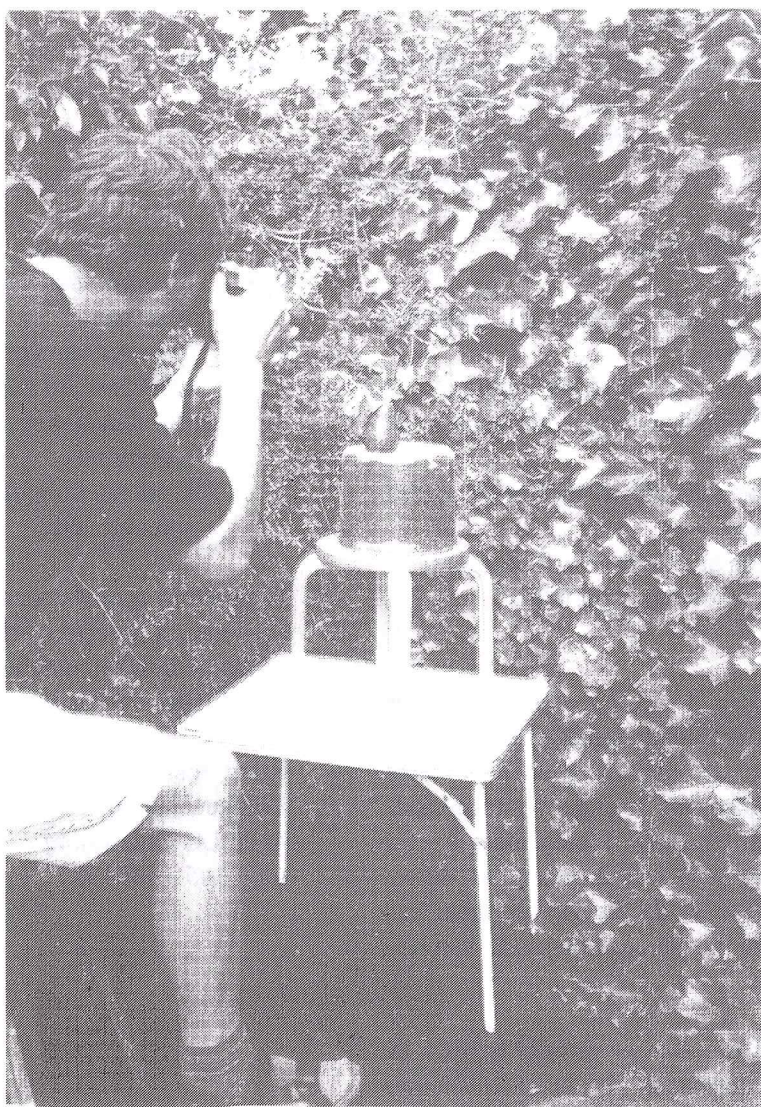
Swaay, C.A.M. van (1996). Dagvlindermonitoring. Verslag voor de waarnemers 1995.

Tax, M.H., ir., 1989. Atlas van de Nederlandse dagvlinders. De Vlinderstichting - Wageningen & Natuurmonumenten - 's Graveland

Vlinders tussen Lek en Linge - insectenwerkgroep N.V.W.C. - publicatie in voorbereiding

Bink, F.A., 1992. Ecologische atlas van de dagvlinders van Noordwest-Europa. Schuyt&Co.

Databestand CULTOTAAL: dBASE met alle geregistreerde N.V.W.C.-waarnemingen van dagvlinders in het N.V.W.C.-onderzoekgebied.



Wintervoeding

In 1995 is er een werkgroep wintervoeding opgericht. In het verre verleden is er wel het een en ander aan wintervoeding gedaan als het noodzakelijk was (bijvoorbeeld de winter van 1978/1979) maar niet gestructureerd.

De werkgroep wintervoeding is opgericht om in voorkomende situaties de coördinatie van voederen en noodopvang van dieren op zich te nemen.

Dit laatste, bemiddelen bij opvang van verzwakte of gewonde dieren, gebeurt feitelijk het gehele jaar door. In de winter van 1997 is de werkgroep tesamen met tal van vrijwilligers voor het eerst daadwerkelijk in actie geweest om vogels bij te voeren, publiciteit te verzorgen etc.

Belangrijkste taak van de werkgroep is het regelmatig actualiseren van het draaiboek. Ieder jaar komt de werkgroep enkele malen bijeen.

De werkgroep bestaat uit: Ruud Post (coördinator werkgroep)
 Gerrie Monfils
 Frans Waroux
 Harry van de Warenburg

Wat staat er zoal in het draaiboek:

- Procedures over o.a. wanneer tot voederen wordt overgegaan
- Leveranciers van voedsel/hulpmiddelen
- Opvangmogelijkheden voor verzwakte of gewonde dieren
- Contactadressen van allerlei instanties, dieren artsen, politie etc.
- Lijst van namen en adressen vrijwilligers
- Perscontacten, model persberichten etc. etc.

opvangcentra

- Voeren van vogels op vastgestelde voeder plaatsen
- Vervoer van voedsel (ophalen bij leveranciers, afleveren bij voederaars)
- Snijden/samenstellen voedselpakketten in Ketelvink
- Ondersteuning/catering activiteiten in Ketel vink etc. etc.

Zonder vrijwilligers kan de werkgroep niet. Het is onmogelijk om in voorkomende situaties al het werk op de schouders van de werkgroepleden te laten neerkomen. Soms duurt een strenge winterperiode waarin actie moet worden ondernomen maar 1 of 2 weken, maar het kan ook wel 2 maanden duren. Nogmaals, vanaf 1995 is er daadwerkelijk maar een keer bijgevoerd gedurende een korte periode van nog geen 2 weken.

Wanneer u er wat voor voelt om aan een of meerdere activiteiten mee te werken, en u zich nog niet heeft aangemeld in het verleden, neem dan contact op met de coördinator van de werkgroep.

Ruud Post
 Linnaeuslaan 61
 4102 LG Culemborg
 tel. 0345 - 530135

Naast de vrijwilligers die zich al gemeld hebben en vermeld staan in het draaiboek zijn er altijd nieuwe vrijwilligers welkom.

Het is ook niet zo dat u als vrijwilliger 7 dagen per week inzetbaar moet zijn, het kan zijn dat u alleen 's-avonds kunt helpen of alleen op bepaalde dagen.

Aan welke activiteiten kunt u denken:

- Helpen bij opvang van gewonde en verzwakte dieren en vervoer van deze dieren naar o.a.



Allereerst de oogst aan tijdschriften van plaatselijke natuurverenigingen:

- * de Kruisbek; tijdschrift van de Vogelwacht Utrecht, jaargang 41 nr. 3
- * de Domphoorn; tijdschrift van de Natuur- en Vogelwacht De Vijfheerenlanden, jaargang 32, nr. 2
- * 't Altenatuurtje; tijdschrift van de natuurbe--schermingsvereniging Altenatuur, jaargang 17, nr. 4
- * de V.N.M.W.-krant, een uitgave van de vereniging Natuur en Milieu Wijk bij Duurstede, augustus 1998

De ooievaar heeft dit jaar ook Wijk bij Duurstede ontdekt. Na een mislukte poging een nest te bouwen op het oude kasteel verhuisden de ooievaars naar de Volderstraat. Helaas zorgden hagel- en regenbuien in juni voor het te gronde gaan van het prille broedsel. Het broedpaar is nog wel tot augustus blijven rondhangen. Er wordt gehoopt dat ze volgend jaar terugkomen en dat het broedsel dan wel succes heeft (V.N.M.W.-krant).

Natuurontwikkeling speelt ook een rol in de Vijfheerenlanden, waar in het kader van de Lekdijkverbetering tussen Everdingen en Nieuwpoort natuurontwikkeling in de uiterwaarden gepland is. Het is interessant om de komende ontwikkeling bij de burens te volgen en te zien hoe de natuurontwikkeling bij ons over de provinciegrens een vervolg krijgt (Domphoorn).

Ook in het land van Altena is nog onlangs een

Op de eerste maandelijkse vergadering van de N.V.W.C. na de zomervakantie had onze secretaris Gerard van Ruiten een zeer aanzienlijke stapel tijdschriften meegenomen. Al deze tijdschriften heb ik doorgelezen, de ene wat vluchtiger dan de andere en daaruit selecteerde ik voor deze rubriek weer enkele m.i. vermeldenswaardige gegevens.

natuurontwikkelingsproject gereed gekomen, nl. De Struik-

waard bij Rijswijk (N.B.). Vorig jaar werden hier 76 soorten vogels waargenomen, waarvan 27 broedvogels. Het aantal zangvogels neemt sterk toe door de uitbreiding van het riet en de wilgenopslag.

Verder nog een botanisch verslag van het natuurgebied rond fort Brakel in de Bommelerwaard. De P.W.G. van de N.V.W.C. was daar dit jaar ook op excursie. Het uitgebreide verslag (deel I in een vorig nummer) is van de hand van Henry Kreeftenberg ('t Altenatuurtje).

Interessant voor de vogelaars onder ons is een artikel van Cees Witkamp in de Kruisbek over bokjes langs de Lek. Het blijkt dat oktober en november de topmaanden zijn. De waarnemingen worden steeds talrijker met als voorlopige top 9! Waarnemingen in oktober 1996 (De Kruisbek).

De dikste stapel wordt gevormd door de uitgaven van de landelijke verenigingen op het gebied van Natuur en Milieu. De volgende uitgaven liggen voor mij:

- * Panda special, zomer 1998 (Wereld Natuur Fonds)
- * Onverwacht Nederland, nr. 2 1998 (Staatsbosbeheer)
- * Nieuwe Wildernis, jaargang 4 voorjaar 1998 (Stichting Kritisch Bosbeheer)
- * Van Nature, jaargang 8, nrs. 6 en 7/8 (Natuurmonumenten)
- * Natuurbehoud, jaargang 29 nr. 3 (Natuurmonumenten)
- * Vogels, 1998 nr. 4 en 5 (Vogelbescherming)
- * Vogelnieuws, 11e jaargang nrs. 2 en 3 (Vogelbescherming)
- * SOVON-nieuws, 11e jaargang nr. 2 (SOVON vogelonderzoek Nederland)
- * Natuur en Milieu, juli/augustus en sept. 1998 (Stichting Natuur en Milieu)
- * Boomblad, jaargang nr. 3 en 4 (Instituut voor

- * Knipselkrant, 1998 nr. 3 (De Faunabescherming)
- * Greenpeace magazine, jaargang 20 nr. 3
- * Vlinders, jaargang 13 nr. 3 (De Vlinderstichting)
- * Brachytron, jaargang 2 mei 1998 (Nederlandse Vereniging voor Libellenstudie)
- * Nieuwsbrief, mededelingenorgaan van de Nederlandse Vereniging voor Libellenstudie, nr. 2 juni 1998

Verder is te vermelden dat wij van de Gemeente een fietsroutebeschrijving "Landbouw en natuur" hebben ontvangen. Het is een mooie route van ± 28 km. Die in een wijde cirkel rond Culemborg is uitgezet. Fietsliefhebbers kunnen een kopie aanvragen (N.V.W.C.)

Sinds begin dit jaar heeft onze vereniging een abonnement op *Brachytron*, het tijdschrift van de Nederlandse Vereniging voor Libellenstudie. Het eerste nummer dat wij ontvingen is gewijd aan de *Bandheide libel*, een zeldzame soort uit de omgeving van Weert. Vermoedelijk breidt de soort zich uit, aangezien er sinds 1990 ook in Overijssel en Drente waarnemingen zijn gedaan. In een ander artikel wordt een "rode lijst" van libellensoorten opgesteld en besproken. Op de "rode lijst" staan momenteel 28 soorten. Tevens gaat de auteur na welke rol libellen in het Nederlandse natuurbeleid (kunnen) spelen. Verder staan er artikelen over een tropische libel, die in een plantenkas is aangetroffen, over beekjuffers en over de libellen van de St. Pietersberg.

Ook de Vlinderstichting gaat op de libellentoer blijken een artikel over de beekrombout in Vlinders. Waarin verder nog goed nieuws over witjes, blauwtjes, groentjes en de zilveren maan staat.

Vleermuisonderzoek wordt ook door enkele leden van onze vereniging met enthousiasme beoefend. Over deze interessante dieren gaat een artikel in Boornblad nr. 3. Uit onderzoek is gebleken dat vleermuizen zich tijdens hun nachtelijke jachtvluchten sterk richten op lijnvormige elementen in het landschap. Van dit onderzoek is een verslag in het Engels beschikbaar (gratis verkrijgbaar tel.: 0317-477766).

Veel over vogels dit keer in 5 verschillende nummers. Veel aandacht voor de kerkuil - vorig jaar aantal broedgevallen gehalveerd, wegens een lage veldmuizenstand. De *lepelaar* dit jaar 1188 broedparen! De kwartelkoning goed nieuws in 1998. Roodborsttapuit en grasmus idem, maar somberheid over roerdomp, dodaars, wintertaling en kokmeeuw. Dat de laatste soort zo achteruit gaat komt als een verrassing.

Volop aandacht voor ons rivierengebied in Nieuwe Wildernis. Wat kunnen we verwachten als op grote schaal natuurontwikkeling in de uiterwaarden gaat plaatsvinden? Lees dit interessante nummer.

Ook in "Onverwacht Nederland" - het nieuwe tijdschrift van Staatsbosbeheer gaat het over "Nieuwe Natuur" in de uiterwaarden. Er worden veel tips gegeven om er zelf op uit te trekken langs Waal, Maas en IJssel. Een abonnement op dit nieuwe, aantrekkelijke tijdschrift kost slechts f 20,00 per jaar. Het verschijnt 4 keer en ieder nummer bevat een uitgebreide excursie-agenda.

Tenslotte wil ik de aandacht vestigen op een speciaal nummer van het Wereldnatuurfondstijdschrift Pandanieuws. Onder de titel "De Wereld van het Natuur Fonds" wordt het hoe en waarom van deze organisatie uit de doeken gedaan. Zeer informatief en m.i. verplichte leerstof voor ieder die een leefbare wereld voor mens, dier en plant wil bevorderen.

Nieuws van de Zoogdierenwerkgroep

In 1998 heeft deze werkgroep - thans bestaande uit Joost Rink, Breun Jansen en ondergetekende - voor het 10e jaar de reewildpopulatie geïnventariseerd in het komgrondreservaat De Regulieren, gelegen tussen Culemborg en Geldermalsen.

De Regulieren werden in 1998 zo'n 30 keer 's ochtends en 's avonds bezocht met het accent op de zomermaanden. Vanaf 1987 wordt dit ca. 185 ha. Tellende gebied van het Geldersch Landschap door de werkgroep jaarlijks geïnventariseerd.

De resultaten in de jaren 1989-1998, dus in totaal 10 jaar, waarbij de waargenomen reewildpopulatie in de zomer per geslacht vermeld is, geven het volgende beeld:

Jaar	Reebok	Reegeit	Smalree *)	Kalf	Totaal
1989	9	7	2	8	26
1990	8	9	2	13	32
1991	4	7	2	11	24
1992	6	5	1	4	16
1993	8	7	4	8	27
1994	7	6	6	6	25
1995	5	7	2	7	21
1996	6	8	2	13	29
1997	8	9	1	9	27
1998	5	8	2	11	26

*) smalree = ree in het eerste levensjaar.

Uit dit 10-jarig onderzoek blijkt o.a. dat:

- a) het gemiddeld aantal waargenomen reeën per jaar 25 bedraagt, hetgeen in harmonie is met de grootte en de beschikbare rust- en voedselgebieden in de Regulieren.
- b) het reewild blijkt een duidelijke voorkeur te hebben voor twee van de drie deelgebieden, t.w. het gedeelte tussen de Platte Weg en de spoorbaan Utrecht-Geldermalsen en het gedeelte omsloten door de Hennisdijk, Zwarte Kade, Beusichemse Broeksteeg en de Rijksstraatweg.
- c) jacht niet gewenst en noodzakelijk is, daar het reewild zelf prima in staat is de stand te reguleren!

Helaas kreeg de werkgroep uit betrouwbare bron het bericht door dat de zwarte (melanistische vorm) reebok die in het gebied in 1997 waargenomen werd, dood aangetroffen werd in het gebied tussen Platte Weg en de spoorbaan.

Naast ree, werd in 1998 het voorkomen van de volgende zoogdieren in de Regulieren aan de hand van zichtwaarnemingen, uitwerpselen, prenten, slaap- en krabplaatsen vastgesteld, t.w.:

- * vos (2 adult + 2 welpen)
- * wezel
- * hermelijn
- * haas
- * egel
- * muskusrat
- * woelrat
- * mol
- * veldmuis
- * bosmuis
- * rosse woelmuis
- * bosspitsmuis



Reegeit met 2 kalfjes, Regulieren, 18 augustus 1998 (foto naar dia: Gerard van Ruiten)

Ook op de planning 1998 stond de inventarisatie van de Baarsemwaard op het voorkomen van kleine zoogdiersoorten. Met het oog op de start van de dijkversterking en de inrichting van de uiterwaarden aan de westzijde van Culemborg als natuurontwikkelingsproject werd besloten dit onderzoek eerst na de realisatie van de inrichting jaarlijks uit te voeren.

Op 3 oktober jl. werd onder leiding van ondergetekende een geslaagde bronstexcursie gehouden in de Oostvaardersplassen. Met 10 deelnemers werden o.a. ca. 175 edelherten gezien tijdens het imposante en onrustige spel tijdens de paartijd van dit grootste landzoogdier van Nederland. Het verslag van deze excursie treft u aan in de Hak-al van december 1998.

In 1998 werd volop geluisterd naar vleermuizen aan de hand van batdetectors. In het Jaarverslag 1998 wordt bericht over de waarnemingen en resultaten.

Plannen voor 1999

Door het aanvaarden van een job in Ermelo op de door mij zeer geliefde Veluwe, is het niet uitgesloten dat ik medio 1999 zal verhuizen. Daardoor is de planning van de activiteiten voor 1999 nog niet rond, hoewel een aantal onderzoeksdata gepland is en in het Jaarprogramma 1999 opgenomen is. Binnen de werkgroep zal getracht worden een opvolger voor mijn coördinatorschap te vinden; mocht dit onverhoopt niet lukken dat zal ik een oproep hiertoe plaatsen in de Hak-al. Ik hou u op de hoogte!

Gerard van Ruiten,
coördinator,
tel.: 0345-519581

Grootoor laat als dank voor het aangenaam verpozen...vlindervleugels

In september 1998 kregen we weer toestemming om de kerkzolders van de Hervormde kerk of Grote Barbarakerk op de aanwezigheid van vleermuizen te controleren. Tijdens een soortgelijk onderzoek in 1997 bleek deze kerk erg geschikt te zijn voor vleermuizen. Toen vonden we sporen van Laatvlieger en Grootoorvleermuis. We hoopten dat we ook dit jaar weer sporen en misschien wel vleermuizen zouden vinden.

Tweede verdieping in de Toren

In de toren bleek al snel dat hier Grootoorvleermuizen gejaagd hadden. Verspreid lagen verse kleine keutels. Daarnaast vonden we enkele vlindervleugels. Ook waren er verse sporen van Laatvlieger aanwezig. Die sporen bestonden uit grotere verse keutels en een plek tussen de balken waar geen spinnenwebben meer hangen. Laatvliegers kruipen meestal erg goed weg in spleten dus de vleermuis zelf zagen we niet. Misschien zat hij er ook al niet meer!

Op de tweede verdieping van de toren zagen we erg veel sporen van een Grootoorvleermuis. Hier lag het bezaaid met vlindervleugels. De meeste lagen bij elkaar op en rond een daar opgeslagen paneel. Zo'n grote verzameling etensresten bij elkaar heet een roestplaats. De enige vleermuis die er dergelijke roestplaatsen op na houdt is de Grootoorvleermuis. Ook op de zolders van middenschip en beide zijbeuken zagen we dergelijke plaatsen. De plek waar het dier tijdens de maaltijd gehangen had was goed te vinden door de afwezigheid van spinnenwebben.

Roestplaats

In de 'Atlas van de Nederlandse Vleermuizen' lezen we van alles over het menu en de roestplaats van de Grootoor. Het voedsel van de Grootoorvleermuis blijkt voor een kwart tot de helft uit nachtvlinders te bestaan. Voor de rest eten ze allerlei andere insecten met een grootte tussen de 3 en 55 mm. Nachtvlinders met een spanweidte van meer dan 37 mm worden op speciale roestplaatsen opgegeten. Zo'n roestplaats ligt dicht bij of in het jachtgebied. Vaak vind je ze in boomholten, nestkasten, zolders of onder veranda's.

Dat betekent dus dat onze kerkgrootoor in de directe omgeving van de kerk gejaagd moet hebben. In aanmerking komen dan de tuinen van de huizen in de buurt van de Grote Kerk.

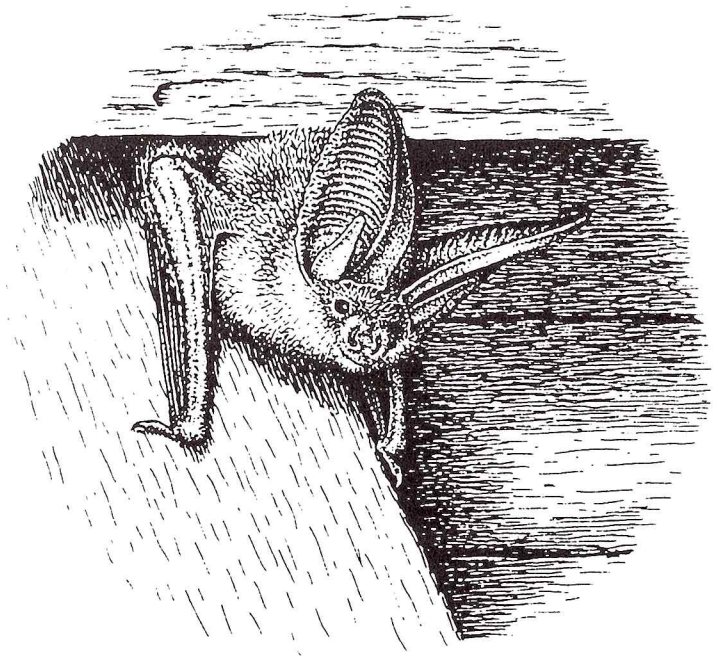
Houdt de grootoor niet van regen?

Vorig jaar hebben we nauwelijks grootoor-eetsporen gevonden. Echte roestplaatsen zoals we nu vonden waren er toen niet. Natuurlijk raakten we aan het speculeren waarom ze er nu wel waren. Misschien waren de erg natte zomer en nazomer de oorzaak. Wellicht had hij geen ander droog plekje om de grote vlinders op te eten. Of waren het gewoon de meest geschikte plekken in de jachtomgeving van de vleermuis?

Wat at de Grootoorvleermuis?

We zijn niet voor niets lid van de Insectenwerkgroep. Natuurlijk wilden we ook weten welke vlinders de grootoor gegeten had. We verzamelden de vleugelres-

ten omdat vlinders goed op vleugelvorm en -kleur gedetermineerd kunnen worden. Na een avond puzzelen was bekend wat onze Grootoor in de omliggende tuinen gevangen had. Daarvoor zijn 19 rechterbovenvleugels, 20 linkerbovenvleugels, 17 rechterondervleugels en 18 linkerondervleugels bekeken. Samen konden we daar 26 vlinders uit reconstrueren.



tekenaar: Peter Twisk

Een vlinder was al zijn kleuren kwijt zodat we daar niets van konden maken. De rest bestond onder andere uit 18 Huismoeders, 1 Daggauwoog en 1 Roesje. De andere 5 vlinders behoorden tot 3 soorten die alleen wetenschappelijke namen hebben (zie tabel).

Behalve vlinders had onze grootoor ook erg veel gaasvliegen geconsumeerd.

Vlindersoorten en hun aantallen gevonden op de roestplaatsen van Grootoorvleermuis in de Hervormde Kerk of Grote Barbarakerk

<u>Wetenschappelijke naam</u>	<u>Nederlandse naam</u>	<u>Aantal</u>
<i>Inachis io</i>	Daggauwoog	1
<i>Lacanobia w-latinum</i>	Bremuil	2
<i>Noctua janthina</i>		1
<i>Noctua pronuba</i>	Huismoeder	18
<i>Rhyacia simulans</i>		2
<i>Scoliopteryx libatrix</i>	Roesje	1
Onbekende vlinder		1
	Totaal	26

Wat weten we van de vlinders?

De Daggauwoog en het Roesje zijn vlindersoorten die als volwassen dier kunnen overwinteren in gebouwen. In 1997 vonden we in de kerktoren 3 winterslapende roesjes en 3 daggauwogen. Ook in 1998 werden daar 2 Roesjes gevonden. Dat betekent dat de Grootoorvleermuis deze vlinders in de kerktoren gevangen kan hebben. Hij is in staat een prooi van een oppervlak af te pakken.

Uit Engeland wordt van *Rhyacia simulans* gemeld dat deze vlinder daar binnenshuis overzomert. Of hij dat

hier ook doet is onbekend. Als hij overzomert heeft in de kerktoren zou hij daar door de Grootoorvleermuis gevangen kunnen zijn. Deze vlinder vliegt van juli tot eind augustus en als hij overzomert zelfs tot in oktober. De andere vlinders moeten allemaal in de omliggende tuinen rondgevlagen hebben. De Huismoeder is duidelijk de algemeenste. Dit is een grote vlinder waarvan de rupsen vrijwel alles lusten. Die rupsen zijn slimmeriken die zich overdag ingraven om aan rupslustige vogels te ontkomen. De vlinder vliegt van juli tot september en komt in heel Nederland veel voor. De Bremuil is een vlinder waarvan de rupsen zich met brem voeden. Maar zij eten ook andere zeer algemene planten zoals perzikkruid en varkensgras.

Zandgrondvlinders?

Bij het nazoeken van *Rhyacia simulans*, *Noctua janthina* en de Bremuil in Nederlandse, Engelse en Duitse literatuur, bleek iets opmerkelijks. Alle 3 die soorten waren zandgrondvlinders. Dat wil zeggen dat ze het meest op zandgrond gevonden worden. Dat lijkt niet logisch want Culemborg ligt midden in een groot rivierkleigebied. Echter steden en dorpen in het rivierengebied werden vroeger op de hoge oeverwallen gebouwd. Deze oeverwallen bestaan voor een groot deel uit zand. Zo ook de stad Culemborg. Daarnaast verbindt een groot zandlichaam (de spoordijk) Culemborg met de zandgronden van Utrechtse Heuvelrug en Brabantse zandgebieden. Het leuke is dat je daar wat van terugziet in de nachtvlinderbevolking van Culemborg stad. En dus ook in de prooidierresten van de stadse Grootoorvleermuizen.

Annette van Berkel

**Vogelwaarnemingen van 1 september tot 7 november 1998
(en nog wat nagekomen zomerwaarnemingen)**

Het najaar geeft altijd een hausse aan waarnemingen. De vele uren die de trektellers op hun krib in de Redichemse waard doorbrengen dragen daar doorgaans fors toe bij. Deze keer zijn er ook heel wat 'losse' waarnemingskaartjes. Tenslotte zijn in het overzicht ook nog een aantal waarnemingen opgenomen die direct ná het schrijven van het vorige artikelje, maar nog vóór de kopijsluitingsdatum bij mij binnenkwamen.

Wanneer stuur ik een kaartje in?

Op verzoek in deze rubriek nog eens aandacht voor het antwoord op de vraag: "wanneer stuur ik een waarnemingskaartje in?".

Het is zinvol om kaartjes te schrijven van:

- waarnemingen van zeldzame vogelsoorten;
- waarnemingen van broedgevallen;
- waarnemingen van 'gewone' vogels in ongewone aantallen, op een ongewoon tijdstip, op een ongewone plaats, ongewoon gedrag (balts) of ongewoon uiterlijk (b.v. albino);
- eerste en laatste jaarwaarnemingen.

Liefhebbers verwijs ik voor meer informatie naar de vogelwaarnemingsrubriek in Hak-al 3 van 1997.

De laatste zomervogels / de eerste wintergasten

Hieronder ziet u twee tabellen. In tabel 1 staan de laatste jaarwaarnemingen van 1998 voor een aantal 'algemene', gemakkelijk herkenbare zomer soorten afgezet tegen de laatst bekende waarneming uit het vogelarchief.

In tabel 2 is hetzelfde gedaan voor de eerste waarnemingen van de wintergasten.

Tabel 1: Laatste jaarwaarnemingen van zomervogels

Soort	laatste waarneming 1998	laatste waarneming t.m. 1997
Gierzwaluw	12 september	15 september 1996 (Theo Boudewijn)
Oeverzwaluw	16 september	7 september 1996 (Trektellers)
Huiszwaluw	16 september	22 november 1978 (Hans Rietvink) 28 oktober 1980 (Henkjan Kievit)
Boerenzwaluw	15 oktober	25 oktober 1977, 1991 en 1995
Fitis	6 september	3 oktober 1980 (Berry Lucas en Henkjan Kievit)
Tjiftjaf	17 oktober	sinds 1975: november: 4 waarnemingen december: 5 waarnemingen januari: 3 waarnemingen februari: 4 waarnemingen
Grasmus	30 augustus	14 oktober 1989 (Stijn Brand, Arjan Brenkman)
Grutto	12 september	28 augustus 1980 (N.N.) 7 september 1991 (4 exx. Trektellers)
Boomvalk	19 september	20 oktober 1977 (Joost Woudstra en Marcel v.d. Tol)

Tabel 2: Eerste waarnemingen van wintergasten:

Soort	1e najaarswaarneming 1998	eerste najaarswaarneming t.m. 1997
Brilduiker	1 november	17 oktober 1989 (Arjan Brenkman, Stijn Brand)
Grote zaagbek	7 november	17 oktober 1981 en 1997 (Marcel van der Tol resp. Paul van Veen / Jouke Altenburg)
Kleine zwaan	19 oktober	18 oktober 1995 (Paul van Veen, Annette van Berkel)
Smient	2 september	21 september 1980 (Henkjan Kievit en Kars Veling)
Pijlstaart	31 oktober	11 september 1993 (Trekters)
Sijs	3 oktober	24 augustus 1977 (Gerard van Zuylen) 28 juli 1988 (Dhr. Blommaart)

Aandachtssoorten voor de komende maanden:

Aan het eind van deze inleiding doe ik een beroep op u om in elk geval van de volgende vogelsoorten in de komende maanden de waarnemingen te noteren en in te sturen:

- Nonnetje;
- Brilduiker;
- Dodaars;
- Grote zaagbek;
- Sperwer in januari (vooral als referentie voor de jaarlijkse roofvogeltelling- daarin wordt deze soort nauwelijks gezien);
- Kleine zwaan;
- Wilde zwaan;
- Tjiftjaf: een uitdaging voor de kleine-vogeltjes-kijkers (bosjestrappers): overwinteren er dit jaar weer Tjiftjaffen in en om Culemborg?

Let u voor de watervogels ook op bij minder waarschijnlijke plaatsen zoals de stadsgrachten, de sloten bij de Weidsteeg en dergelijke.

Ik hoop op een goede respons.

Jouke Altenburg

Grauwe kiekendief

Leo en Nel van der Kooij waren goed voor twee meldingen van een Grauwe kiekendief.

Tot op heden zijn de volgende gegevens over deze soort in het archief aanwezig.

- 1 ex. 19 aug. 1983 vrouwje Telpost
- 1 ex. 2 sept. 1988 Einde Weidsteeg
- 1 ex. 23 sept. 1994 juveniel Lekdijk t.h.v. Zoelmond
- 1 ex. 25 april 1995 Zump

Het is jammer dat beide dieren niet door andere vogelaars zijn gezien. De maand juni is niet bepaald de meest waarschijnlijke maand om de Grauwe kiekendief in de Betuwe te kunnen waarnemen. Ook is het onder bepaalde omstandigheden toch een lastig te herkennen soort.

Rosse grutto

In de vorige HAK-AL kon ik tijdens het afronden van het artikeltje nog net de melding van 13 Rosse grutto's door Gerben Mensink, Louis van Oort en Saskia Jansen opnemen. Het archief meldt slechts twee andere waarnemingen. Op 26 februari 1980 1 ex. in de Bosscher waarden. In maart 1985 is 1 ex. in de Regulieren waargenomen.

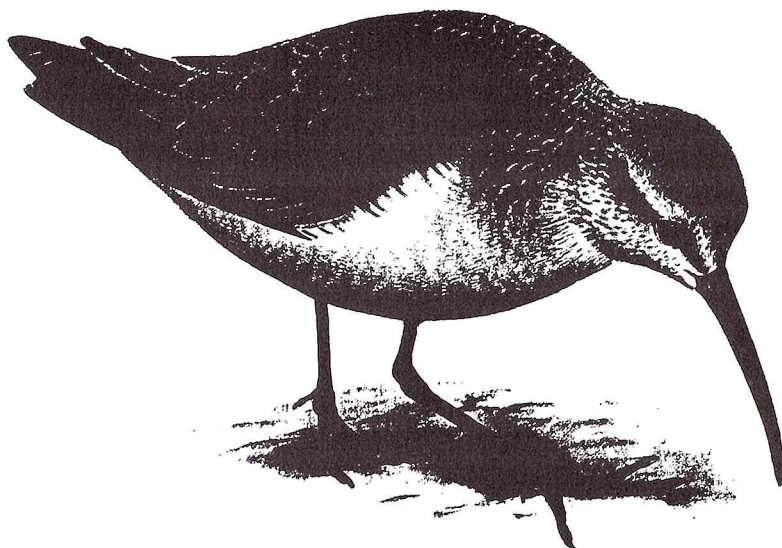
Kleine strandloper

Van dit zeer kleine lid van de familie der stelt(?)lopers (circa 13 cm groot) zijn tot op heden twee waarnemingen in het archief opgenomen. Op 16 september 1990 1 ex. in de Steenwaard. Op 25 september 1983 1 ex. in de Redichemse waard. Alle drie de waarnemingen betreffen dus 1 exemplaar in de maand september.

Krombekstrandloper

Maar liefst vier exemplaren van de Krombekstrandloper zijn op 12 september op de Telpost gezien. Tot op heden was 2 exemplaren het maximum. De waarnemingsperiodes zijn het late voorjaar en het vroege najaar:

- 23 juni 1964 1 ex. de Heul (archief v.d. Bergh)
- 28 - 30 aug. 1991 2 exx. Plasjes einde Weidsteeg.
- 5 september 1993 2 exx. Plasjes einde Weidsteeg
- 5 mei 1994 1 ex. Plasjes pont Wijk bij Duurstede (buiten werkgebied)
- 4 september 1994 2 exx. Einde Weidsteeg.

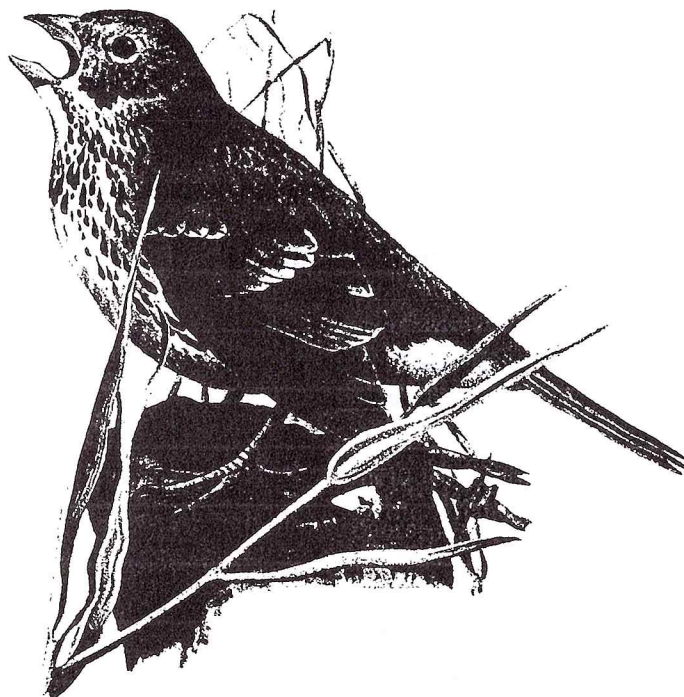
*Roodkeelpieper*

Voor de oudgedienden onder de trektellers is deze soort onverbrekkelijk verbonden met Marcel van der Tol. Hij wist een aantal malen met zekerheid de Roodkeelpieper tijdens de trektellingen vast te stellen. Een overzicht:

- 25 september 1982 1 ex. Telpost
- 16 september 1984 1 ex. Redichemse waard
- 4 november 1984 1 ex. Telpost
- 21 september 1985 1 ex. Telpost
- 6 september 1992 3 exx. Telpost

Grauwe gors

Het rivierengebied is jarenlang één van de laatste bolwerken is geweest waar de Grauwe gors als broedvogel heeft standgehouden. Desondanks hebben N.V.W.C.-leden de soort hier erg weinig waargenomen. Uit 1975 stamt nog de melding van een zeer waarschijnlijk broedgeval. In 1982 is de Grauwe gors nog op de telpost gezien.



P.S.

Dank aan Ellen Geleedst en Paul van Veen voor het verzamelen van de gedetailleerde archiefgegevens.

De afkortingen in het onderstaande waarnemingenoverzicht staan voor:

JAlt	Jouke Altenburg	LKoo	Leo van der Kooij
ABer	Annette van Berkel	NKoo	Nel van der Kooij
ABren	Arjan Brenkman	GMen	Gerben Mensink
JDBui	Jan Dirk Buizer	GMon	Gerrie Monfils
MBui	Marjan Buizer	JRin	Joost Rink
EGel	Ellen Geleedst	TT	Trektellers
MGroe	Meta de Groef (Ravenswaay)	PVee	Paul van Veen
SGroe	Sybre de Groef (Ravenswaay)	KIJde	Kees IJdenberg
SJan	Saskia Jansen		
AKie	Adrie Kievit		
WKie	Wim Kievit		

Afkortingen van Plaatsaanduidingen:
P.P.B. = Plasjes Pont Beusichem
P.P.C. = Plasjes Pont Culemborg

Aalscholver

3-10 275 exx. TT Telpost trekkend Z

Purperreiger

13-9 1 ex. MBui JDBui P.P.C. 1ad vloog uiteindelijk naar bosjes in de Redichemse waard

Ooievaar						
27-7	5 exx.	GMon		Lekdijk	2ad3j	laatste keer dat gezin bij elkaar was volgens mij
2-8	2 exx.	GMon		Prijsseweg		1e keer dat dit stel weer samen was bij mijn weten
Kleine zwaan						
19-10	3 exx.	PVee		Telpost	3ad	trekkend AF
19-10	1 ex.	PVee	JAlt	Telpost	1ad	trekkend AF
31-10	2 exx.	PVee	SJan	Telpost		trekkend Z
Smient						
2-9	31 exx.	PVee	EGel	P.P.B.		1e najaarswaarneming
Pijlstaart						
31-10	2 exx.	PVee	SJan	Telpost		trekkend OP en AF
Zomertaling						
13-9	1 ex.	MBui	JDBui	P.P.B.	1v	
Kuifeend						
1-8	5 ex..	PVee		Red. waard	1v4j	broedgeval; waarnemingen uit 1e helft aug.
Brilduiker						
1-11	9 ex..	PVee		Telpost	2m7v	trekkend OP en AF
Grote zaagbek						
7-11	1 ex.	TT		Telpost	1v	1e jaarwaarneming
Rode wouw						
10-10	1 ex.	TT		Telpost		trekkend ZW
Bruine kiekendief						
30-8	1 ex.	PVee	EGel	De Heul	1j	
6-9	2 exx.	PVee		Telpost		
12-9	1 ex.	Pvee		Duizendblad		trekkend ZW
26-9	1 ex.	PVee	ABren	Telpost	1j	fouragerend
27-9	1 ex.	PVee		Duizendblad	1j	
Grauwe kiekendief						
15-6	1 ex.	MGroe	SGroe	Ravenswaay		mond medeling aan Leo v.d. Kooij
18-6	1 ex.	NKoo		Regulieren		vanuit de trein
Havik						
30-8	1 ex.	JRin		Verdistraat		trekkend ZW
11-9	1 ex.	GMen		B'chemse dijk	1v	pas geslagen Houtduif verslindend
1-10	1 ex.	ABer	MBui	B'chemse waard	1m	jagend
19-10	1 ex.	PVee	JAlt	Telpost	1m	vliegend
Sperwer						
20-7	1 ex.	LKoo		Telpost		
20-9	1 ex.	AKie	WKie	Tuin Verdistraat		landde op muurtje met gillende spreeuw in de poot

Visarend

7-9	2 exx.	PVee		Telpost	1 ex. Z; 1 ex. t.p.
8-9	1 ex.	EGel		Pikse Boogerd	"zittend, veren poetsend"
13-9	1 ex.	MBui	JDBui	P.P.C.	biddend boven de Lek

Smelleken

17-10	1 ex.	TT		Telpost	1m	trekkend ZW
7-11	1 ex.	TT		Telpost	1m	t.p.

Boomvalk

30-8	1 ex.	PVee	EGel	De Heul		
6-9	1 ex.	PVee	EGel	P.P.B.	1 ad	fouragerend
6-9	1 ex.	PVee		Duizendblad		fouragerend
7-9	1 ex.	PVee		Bradaal		trekkend ZW
12-9	1 ex.	PVee		Duizendblad		trekkend ZW
19-9	1 ex.	TT		Telpost		trekkend W

Slechtvalk

12-9	1 ex.	TT		Telpost		trekkend NW
10-10	1 ex.	TT		Telpost		vliegend

Kleine plevier

6-9	1 ex.	PVee	EGel	P.P.B.		fouragerend
12-9	1 ex.	TT		Telpost		trekkend ZO

Goudplevier

20-9	33 exx.	GMen	JDBui, MBui	Steenwaard		
10-10	1 ex.	TT		Telpost		trekkend ZW
1-11	4 exx.	PVee		Telpost		trekkend Zuid-west

Kleine strandloper

6-9	1 ex.	PVee	EGel	P.P.B.		fouragerend
-----	-------	------	------	--------	--	-------------

Krombekstrandloper

12-9	4 exx.	TT		Telpost		trekkend NW
------	--------	----	--	---------	--	-------------

Bonte strandloper

17-10	2 exx.	TT		Telpost		trekkend AF
19-10	1 ex.	PVee	Jalt	Telpost	1 ad	trekkend AF

Kemphaan

2-9	1 ex.	PVee	EGel	P.P.B.	1v	
-----	-------	------	------	--------	----	--

Grutto

12-9	1 ex.	TT		Telpost		trekkend NW
------	-------	----	--	---------	--	-------------

Zwarte ruiter

30-8	1 ex.	PVee, EGel,	ABre, SBra	Telpost		
------	-------	-------------	------------	---------	--	--

Groenpootruiter

6-9	1 ex.	PVee	EGel	Einde Weidsteeg		fouragerend
-----	-------	------	------	-----------------	--	-------------

Witgatje					
2-9	1 ex.	PVee	EGel	P.P.B.	
6-9	1 ex.	PVee	EGel	P.P.B.	fouragerend
16-9	1 ex.	ABer	EGel	B'chemse waard	1 ad
Kokmeeuw					
17-10	1 ex.	TT		Telpost	vrijwel geheel albino
Visdief					
6-9	2 exx.	PVee		Telpost	trekkend strop
Steenuil					
16-7	1 ex.	LKoo		B'chemse dijk	1j dood gevonden; ring 3545 - 605 (dit jaar geringd door Th. Boudewijn)
Gierzwaluw					
5-9	5 exx.	PVee	EGel	Ronde Haven	fouragerend
5-9	1 ex.	PVee		Duizendblad	trekkend ZW
6-9	23 exx.	PVee		Telpost	diverse groepen trekkend div. richtingen
7-9	1 ex.	PVee		Duizendblad	fouragerend
8-9	2 exx.	LKoo		Vliegerweg	rondvliegend in regenbui
12-9	1 ex.	TT		Telpost	
IJsvogel					
24-8	1 ex.	JRin		Mariënwaard	
5-11	1 ex.	ABer		Ronde Haven	fouragerend
Groene specht					
10-9	1 ex.	SJan, MBui, JDBui		Lage Veld	gehoord
Boomleeuwerik					
19-10	2 exx.	PVee	JAlt	Telpost	trekkend WZW
Oeverzwaluw					
16-9	1 ex.	ABer	EGel	Beusichemse waard	1a fouragerend
Boerenzwaluw					
3-10	3 exx.	TT		Telpost	trekkend O
15-10	4 exx.	ABer		Z'mondse Broekst.	trekkend ZW
15-10	2 exx.	ABer		Telpost	trekkend ZW
Huiszwaluw					
16-9	3 exx.	ABer	EGel	B'chemse waard	3ad fouragerend
Boompieper					
6-9	4 exx.	PVee		Telpost	trekkend div. richtingen
Roodkeelpieper					
26-9	1 ex.	PVee	ABren	Telpost	trekkend WZW
Oeverpieper					
7-11	4 exx.	TT		Telpost	trekkend ZW

Gele kwikstaart

12-9	29 exx.	TT	Telpost		trekkend in 10 groepen
------	---------	----	---------	--	------------------------

Grote gele kwikstaart

19-9	2 exx.	TT	Telpost		trekkend W
26-9	1 ex.	TT	Telpost		trekkend W
17-10	2 exx.	TT	Telpost		trekkend W
19-10	1 ex.	PVee	JAlt	Telpost	trekkend Z

Zwarte roodstaart

14-9	1 ex.	JRin	Verdijkstraat	1v	
16-9	1 ex.	PVee	Station NS	1m	zingend
21-9	1 ex.	PVee	Station NS	1m	zingend

Gekraagde roodstaart

8-5	1 ex.	KIJde	Geulstraat		fouragerend
4-9	1 ex.	SJan	Akkerwinde	1v	zelfde ex. als vorig jaar?
16-9	1 ex.	ABer	Ereprijs	1v	fouragerend
6-10	1 ex.	ABer	Kamperfoelie	1ad	

Paapje

18-9	2 exx.	GMen	Baarsemwaard		
------	--------	------	--------------	--	--

Tapuit

6-9	1 ex.	PVee	Telpost		
-----	-------	------	---------	--	--

Koperwiek

3-10	22 exx.	TT	Telpost		trekkend div. richtingen
------	---------	----	---------	--	--------------------------

Grasmus

30-8	2 exx.	PVee	EGel	Afgraving oost	
------	--------	------	------	----------------	--

Tjiftjaf

17-10	1 ex.	TT	Telpost	1m	zingend
-------	-------	----	---------	----	---------

Fitis

6-9	1 ex.	PVee	Telpost		zingend
-----	-------	------	---------	--	---------

Staartmees

20-9	5 exx.	AKie	WKie	Verdijkstraat	
------	--------	------	------	---------------	--

Spreeuw

7-11	10000 exx.	TT	Telpost		'front', minimaal 3,5 km breed en ca. 20 spreeuwen 'diep'
------	------------	----	---------	--	---

Sijs

3-10	16 exx.	TT	Telpost		trekkend Z
------	---------	----	---------	--	------------

Goudvink

31-10	2 exx.	PVee	SJan	Telpost	trekkend ZW
-------	--------	------	------	---------	-------------

Grauwe gors

19-10	1 ex.	PVee	JAlt	Telpost	trekkend ZW
-------	-------	------	------	---------	-------------

Verslag bronstexcursie Oostvaardersplassen, zaterdag 3 oktober 1998

Op deze bewolkte, frisse herfstochtend vertrokken we om 05.30 uur met drie auto's richting Flevopolder om de bronst van het edelhert te bekijken.

Na aankomst in de Flevopolder werd de eerste stop gehouden op het Praamwegviaduct. In de kille ochtend lieten de bronstige edelherten zich niet verleiden om te burlen ondanks de pogingen van Gerard om het geluid middels de gedroogde stam van een bereklauw te imiteren. Dus dan maar koffie drinken en een broodje eten om warm te blijven.

Vervolgens reden we via de Praamweg en de Knardijk naar het beheersgebouw van Staatsbosbeheer, waar we de auto's parkeerden en naar de observatiehut "De Zeearend" wandelden via een gevarieerd ruig gebied. Onderweg zagen we prenten van edelhert, ree en vos. Tegen 07.30 uur betraden we de riante uitkijkpost "De Zeearend", gelegen aan de rand van het natte en het droge gedeelte van de Oostvaardersplassen. In de verte zagen we edelherten en heckrunderen. In de plasjes voor de hut zwommen veel eenden en grauwe ganzen. Boven het water scheerde regelmatig een buizerd. Geheel links van "De Zeearend" hield zich een bronstroedel op, een kudde edelherten met één plaatshert - een tijdelijk roedelleider - en zo'n 20 edelhindes.

We besloten naar de langs de Flevospoorlijn gelegen hut te gaan die uitzicht biedt op een grote grasvlakte waar het roedel zich ophield.

Daar aangekomen liet het roedel zich op zo'n 200 meter vanaf de hut bekijken. De edelherten konden dankzij de telescoop goed waargenomen worden, waarbij met name het plaatshert bewonderd en gefotografeerd werd.

Achter dit bronstroedel signaleerden we nog diverse andere bronstroedels. Vanwege de oostenwind, die naar de roedels gericht was, konden we helaas het burlen niet horen. Het burlen is de sonore roep van de herten om aan te geven dat zij de baas zijn over het roedel vrouwtjes en bereid zijn om te paren.



Edelhert, Oostvaardersplassen, september 1997 (foto naar dia: Gerard van Ruiten)

Rond 10.00 uur wandelden we terug naar de auto's, waarbij Breun, Joost en Frank onderweg nog 2 reeën waarnamen en Saskia genoot van de dansende baardmannetjes boven het riet.

Vervolgens bezochten we de observatiehutten "De Kluut" en "De Grauwe Gans", waar we o.a. grote groepen tafeleenden, bergeenden, aalscholwers en één

lepelaar zagen.

Op de terugweg stopten we nog even bij het Praamwegviaduct, waar vandaan we grote roedels edelherten in actie zagen met burlen, het elkaar verdrijven en jawel hoor paren.

Om 13.00 uur reden we Culemborg met een mooie ervaring rijker weer binnen.

Waarnemingenlijst:

zoogdieren

- * edelhert (ca. 150 exx.)
- * ree (2 exx.)
- * vos (prenten)
- * konik (4 exx.)
- * heckrund (ca. 200 exx.)
- * konijn (3 exx.)

vogels, o.a.

- * ransuil (1 ex.)
- * buizerd (div. exx.)
- * torenvalk (1 ex.)
- * sperwer (1 ex.)
- * boerenzwaluw (div. exx.)

- * tafeleend (100-tallen)
- * aalscholver (100-tallen)
- * bergeend (100-tallen)
- * wintertaling (ca. 30 exx.)
- * baardmannetje (ca. 20 exx.)
- * kleine zwaan (6 exx.)
- * kluut (1 ex.)
- * lepelaar (1 ex.)
- * blauwe reiger (div. exx.)
- * winterkoninkje (div. exx.)
- * vlaamse gaai (div. exx.)
- * pimpelmees (div. exx.)
- * staartmees (ca. 5 exx.)
- * roodborst (div. exx.)



Edelhertes, Oostvaardersplassen, september 1997 (foto naar dia: Gerard van Ruiten)

**Verslag van de Paddestoelenexcursie naar de Kaapse Bossen bij Doorn op zaterdag
10 oktober 1998 tevens 29 oktober 1998 + paddestoelenavond 30 oktober 1998**

Ook dit keer vonden we weer een aantal nieuwe soorten in dit mooie gevarieerde bos. Het lag in de lijn der verwachting dat wij er gezien de enorme hoeveelheden neerslag veel paddestoelen zouden aantreffen. Welnu we konden 53 soorten op naam brengen. Hiervan stonden er 45 op de lijst, die wij vanaf 1992 van dit gebied bijhouden. In de Hak-al van april 1997 is deze lijst opgenomen. Het rondje dat wij dit keer liepen was vanaf de Helenaheuvel. Sommige stukken, met name onder naaldbomen tussen enorme weelderige moskussens, waren bijna onbegaanbaar als je niet op een paddestoel wilde trappen. Andere meer met gras begroeide gedeelten waren duidelijk armer aan zwammen. Ook de vele oude stronken en dode stammen zaten goed vol.

Op een stronk zaten zelfs vijf verschillende soorten. Nog geen drie weken en vele, vele millimeters regen later zijn Wim Rubers, Wim Kievit en ik nog in een ander deel van de Kaapse Bossen wezen kijken (Ruitenberg). Ook dit leverde weer een rijke oogst op aan nieuwe soorten waaronder de merkwaardig gevormde *zwarte kluiwzwam*, de op sparrekegels groeiende *muizenstaartzwam* en de *kleine stinkzwam*. Deze laatste paddestoel is een slanke, lange uitgave van de bekende grote stinkzwam. Een ander opvallend kenmerk is het oranje-rode topje.

Wim Rubers maakte ons nog attent op de mogelijke aanwezigheid van een tweede soort *aardappelbovist*. Tot nu toe hadden we er geen rekening mee gehouden dat er twee verschillende soorten naast elkaar kunnen voorkomen. Dit zijn de "klassieke" aardappelbovist die eigenlijk voluit gele aardappelbovist heet en de kleine aardappelbovist (*Scleroderma areolatum*). Tijdens deze laatste tocht werden door ons drieën een groot aantal soorten verzameld om te dienen als onderzoek en demonstratiemateriaal op de paddestoelenavond van 30 oktober. Deze avond was zeker geslaagd te noemen, hoewel er slechts een handjevol belangstellenden was komen opdagen. Toch jammer dat zoveel leden van onze vereniging op een avond als deze verstek laten gaan. Het feit dat paddestoelen moeilijk te determineren zijn en de veelheid aan vormen schier onuitputtelijk, hoeft toch geen reden te zijn om er zich van af te wenden. Het blijven toch fascinerende organismen, vaak bijzonder van vorm en kleur.

Van tevoren hadden we van verschillende paddestoelen een zgn. sporee gemaakt, witsporig op zwart en donkersporig op wit papier. Een sporee is een figuur die ontstaat door de hoed van de paddestoel met de onderzijde op een stuk papier te leggen en af te dekken met een glazen pot of plastic boterbakje (o.i.d.). Haal je de hoed voorzichtig van het papier af en zie je een mooie, bij plaatjeszwammen stralende, figuur in de kleur van de sporen. Met behulp van de microscoop kan je enkele sporen bekijken. De vorm en de grootte

van de sporen zijn belangrijke determinatiekenmerken. De uitgebreide zwammenbibliotheek van Wim Rubers bood hier en daar uitkomst. In het mooie, zeer uitgebreide en nog niet voltooid standaardwerk "Pilze der Schweiz" is voor iedere soort een tekening van de sporen opgenomen.

Onder de binoculair waren ook fraaie beelden te zien. Heel mooi is de structuur van de *doolhofzwam* en de *stekeltrilzwam*. De laatste is een gelei-achtige paddestoel die op bomen groeit. Aan de onderzijde van het vruchtlichaam staan vele kegelvormige puntjes vlak naast elkaar. Ook konden we zien dat er van alles in zo'n paddestoel kan rondkruipen, b.v. kleine wormpjes (nematoden), mijten, kleine insectjes, enz.

Door onze herhaalde bezoeken aan de Kaapse Bossen en determineeravonden zoals van 30 oktober krijgen we een steeds vollediger beeld van de paddestoelen van een bepaald gebied. Ook bleek de directe omgeving van ons clubhuis wat dat betreft nog wat op te leveren, nl. Een prachtige *bruine bundelridderszwam* (*Lyophyllum decastes*).

Toine van de Laar bracht nog een mooie paddestoel mee, die wij konden determineren als geurende schijnrider (nog niet helemaal zeker).

Tot slot nog een opmerking over paddestoelenboeken. Tot nu toe gebruikten we bij de excursie steeds de Spectrum natuurgids, "Paddestoelen en schimmels van West-Europa van Roger Phillips".

Een mooie aanvulling hierop is de paddestoelen encyclopedie van Gerrit J. Keizer. Hierin worden meer dan 700 soorten beschreven en met een in de natuur gemaakte foto afgebeeld. Verreweg de meeste opnamen zijn in Nederland gemaakt. Dit heeft het voordeel dat een in Nederland gevonden paddestoel makkelijker met een afbeelding die hier te lande gemaakt is, op naam is te brengen. Het boek van Gerrit Keizer is voor een spotprijstje (f 15,00) te koop bij Ramsj boekhandels (uitg. Rebo productions).

Lijst van nieuw gevonden paddestoelen in de Kaapse Bossen op 10 oktober (A) en 29 oktober (B)

P = Phillpis + blz; K = Keizer + blz.; n.i.p = niet in Phillips; n.i.k. = niet in Keizer

Boompui (A) - n.i.p.; K 116
 Braakrussula (A) - P 99; K 210
 Dwergcollybia (A) - n.i.p.; K 182
 Fopelfenbankje (A) - P 233; K 118
 Gele aardappelbovist (A,B) - P 251; K 148 (*)
 Gestreepte trechterzwam (B) - P 51; K 176
 Grote viltinktzwam (A) - P 180; K 254
 Kleine aardappelbovist (B) - P 251; K 148 (*)
 Kleine breedplaat mycena (A) - P 75; n.i.k.
 Melkboleet (med T.v.d.Laar) - P 216; K 277
 Muizenstaartzwam (B) - P 69; K 193
 Paarssteelschijnridder (B) - P 114; n.i.k.
 Roodporiehoutzwam (A) - P 233; K 124

Sparreveertje (A) - n.i.p.; K 139
 Spikkelparasolzwam (A) - P 30; n.i.k.
 Week oorzwammetje (A) - P 189; n.i.k.
 Zwarte kluiifzwam (B) - P 267; K 38

(*) Dit jaar (1998) is er voor het eerst onderscheid gemaakt tussen de gele - en de kleine aardappelbovist. In de lijst van april 1997 (Hak-al) staat alleen de aardappelbovist. Dit moet nu gelezen worden als gele aardappelbovist.

Leo van der Kooij

Verzoek

Let wel!!! Het hierna volgende kan leiden tot een besmettelijke ziekte en is dus uitsluitend geschikt voor 18 jaar en ouder.

Recent kreeg ik de vraag waarom ik niet zo vaak meer een bijdrage leverde voor ons N.V.W.C.-blad. Met schaamrood op de kaken mompel je dan iets van "druk, druk, druk", maar hieronder volgt de waarheid en niets dan de waarheid.

264 kilometer waarheid om het "druk, druk, druk" te doorbreken, alsmede de 52 kilometer afstand tussen Culemborg en 's Hertogenbosch. En tja, bij een dergelijke afstand gaat de verrekijker niet mee (veel te zwaar) met als gevolg dat je geen verantwoorde waarnemingen kunt doen en dus niks zinnigs te melden hebt.

Onze verrukkelijke uiterwaarden bleven waar ze waren, zonder mijn wekelijkse strooptochten (versta mij goed ik raap slechts zo nu en dan een veertje op of een uilenbal).

Heeft U het bovenstaande niet kunnen volgen? Hindert niet dan was deze inleiding slechts voor ingewijden. Het volgende zal uitkomst brengen, maar de waarschuwing dat het besmettelijk is houd ik staande.

BESMETTELIJK

Onrust warrelt al enige tijd door je lijf. Nerveuze vlinders fladderen rond je maagstreek. En wanneer 's avonds het acht uur journaal aangeeft dat het de volgende dag mooi weer zal zijn, dan wordt het teveel van het goede. Je grijpt de telefoon en maakt een afspraak. Met je maatje wel te verstaan.

"Kun jij? Ja ik ook. O.K. we gaan!!"

De volgende ochtend staat de wekker zó vroeg, dat je de eerste vogel voor bent.

Het theewater voor de thermoskan wordt opgezet en dan hoor je de heldere klanken van de boven in de boom gezeten lijster. De eerste belofte van de komende mooie dag gaat in vervulling.

Al heel vroeg spring je in de auto en begeef je je naar dat punt op de route, waar je de vorige keer was gebleven. Zaltbommel, Boxtel, Weert, Sittard of een

plaatsje waar je tot voorheen nog nooit van had gehoord.

De auto wordt veilig geparkeerd en dan begint het feest. De rugzak om, de kaart erbij en sjouwen maar. Zo'n zalige acht tot tien uur liggen voor de boeg.

Langs velden, over zandpaadjes en eenvoudige landwegen, door prachtige, geurig donkere bossen, door zompige watergebieden waar ergens hoog in de bomen de Wielewaal zich laat raden.

Vochtig frisgroene blaadjes en grashalmen schitteren in de vroege ochtendzon. De vonken spatten er vanaf. Grasvelden, zilvergrijs wuivend in de wind, later op de dag.

De meidoorns en bloesembomen in het voorjaar geuren.

Je ademt de lucht van nog natte bosgrond diep in.

Voor op je broodje met kaas, voor de lunch, pluk je blaadjes Look-zonder-look of Daslook. Daslook die je

nog nooit zoveel geroken en gezien hebt als in het voorjaar in het Savels bos in Limburg. Velden vol sieren de met zware donkere bomen begroeide hellingen.

Verbijstering over deze weelde die je gratis wordt aangeboden door Moeder Natuur. Bosanemonen met hun tere bloempjes vouwen hun blaadjes open, soms helder wit, soms zacht lila.

Je passeert een open plek in het bos waar het wonderlijk gevormde Amandelwolfsmelk in alle rust zijn stek gevonden heeft.

De Lelietjes-van-dalen en de Salomons-zegel staan beeldig te zijn, als kleine sprookjesfiguurtjes. De orchideeën maken zich op om zich weer over enige tijd in al hun glorie te tonen.

Een haast niet te beschrijven schoonheid ontplooit zich voor ons en we hoeven alleen maar onze ogen open te doen om het waar te nemen.

Vervuld van al deze rijkdom sta je ineens voor een eenvoudige open kapel. Soms zomaar midden in een bos en je vraagt je af hoe dit kan bestaan in een wereld waar je Junk's een plek ziet zoeken om ergens in een bushokje bij te komen van hun dagelijkse dosis.

Een open kapel, helder wit. De banken, waarop je je kunt overgeven aan overpeinzingen, schoongeboend; de vogels jubelend achter je in het bos, en de stil flakkerende kaarsjes voor je.

Tijdens de ochtend uren kick je veel pratend af van de wereldlijke rompslomp; in de middag rest je het leeg zijn en zuig je zuivere beelden in je op.

Je ziet de valk en de tapuit, de tere bosviooltjes en de wonderlijke zwammen op de dode berkenstammen waar de bonte specht zijn woning heeft gevonden.

Schoon, helderdenkend keer je 's avonds weer naar huis terug, reeds verlangend naar de volgende etappe die je zult gaan lopen. Een etappe van het Pelgrimspad.

● Logo St.-Jacobusweg



Besmettelijk, verrukkelijk, verslavend. 264 kilometer.

Visé gehaald!! Voldaan over de volbrachte wandeltocht. Leeg van binnen omdat je je ineens realiseert dat het "doel" bereikt is, maar dat het doel in feite iets anders heeft ingehouden dan het bereiken van dat plaatsje in België.

Het genieten op zich was het. En dat is nu ten einde. En de vraag komt: "zal ik ooit verder gaan naar Santiago de Compostella of is het veertje in de Culemborgse uiterwaarden mijn pot met goud?"

Anne Martine Reesink-Buijtenhuijs.



Zonder de eerste twee genoemde tijdschriften tekort te willen doen, wil ik vooral het belang van een drietal artikelen voor onze leden en met name voor hen die in de vogelwerkgroep actief zijn onderstrepen.

Het betreft:

a) een artikel van de hand van Frank Ellenbroek over broedvogels en bosvorming in de noordelijke Maarsseveense plassen. Dit kleine 50 ha. grote moerasgebied ligt 3 km. ten oosten van Maarssen. In 1996 is dit gebied op broedvogels onderzocht en de resultaten zijn vergeleken met een inventarisatie uit 1980.

Er is een onderverdeling gemaakt in 4 biotooptypen, nl. open water, riet, struweel en bos.

In alle biotoopgroepen zijn in vergelijking met 1980 veranderingen opgetreden. Het minst bij de "struweelvogels". Het sterkst bij de riet- en de bosvogels. Met name de rietvogels hebben het als groep zwaar te verduren; 3 soorten zijn helemaal verdwenen. Gezien het feit dat het areaal vitaal riet in het reservaat steeds kleiner wordt ligt dit dus geheel in de lijn der verwachting. De "verbossing" is flink toegenomen en resulteerde dientengevolge in een positievere balans voor de bosvogels.

b) Mark Nieuwenhuis schreef een artikel over bosuilen in de stad Utrecht. Hoewel er door allerlei oorzaken van een systematische telling niet veel is terecht gekomen, zijn er toch voldoende gegevens verzameld om een artikel te rechtvaardigen. In ieder geval zijn er in de stad Utrecht met zekerheid in 1997 7 territoria vastgesteld. Vergeleken met een inventarisatie van 1969 (4 territoria) is er dus vooruitgang. Te meer omdat het aantal van 7 territoria met vrij grote zeker-

In deze periode ontving onze postbus weer een aantal tijdschriften.

Van plaatselijke natuurverenigingen ontvingen wij:

Blad:

tijdschrift van de I.V.N. afd. Tiel, september 1998

De Dompfoorn:

tijdschrift van Natuur- en Vogelwacht De Vijfheerenlanden, 32e jaargang, september 1998

De Kruisbek:

Vogelwacht Utrecht, 41e jaargang, nr. 4

heid tot 12 uitgebreid kan worden. Het verkeer is de grote vijand van zowel de jonge. Net uitgevlogen vogels als van de volwassenen. Een leuke foto van een bosuil in het rookgat van een schoorsteen vangt het onderwerp van dit artikel in een sprekend beeld.

c) Tenslotte een artikel over de vogels bij onze overburen, nl. in de gemeente Houten - de vermelding dat deze gemeente 6 ha. groot is, moeten we meer als een drukfout zien - .

Bram Rijksen en Johan Barth tonen duidelijk aan dat je niet van hot naar her hoeft te draven om leuke vogelwaarnemingen te doen, maar dat veel naar buiten gaan en in je eigen omgeving goed rondspeuren (zelfs vanaf een balkon) zeker zoveel oplevert.

Wat te denken van visarend, grote zilverreiger, steltkluut, griel, klapekster, raaf en in een stadspark broedende appelvinken - al deze waarnemingen overigens uit 1997.

De volgende landelijke tijdschriften zijn binnengekomen:

- 1) *Panda (W.N.F.) nr. 4 herfst 1998*
- 2) *Onverwacht Nederland (Staatsbosbeheer) nr. 3, 1998*
- 3) *Natuur en Milieu, oktober 1998*
- 4) *Argus (Faunabescherming) jaargang 23, nr. 3*
- 5) *Knipselkrant (Faunabescherming) nr. 4*
- 6) *Vogelnieuws (Vogelbescherming) 11e jaargang, nr. 4*
- 7) *SOVON-nieuws 11e jaargang, nr. 3*
- 8) *Nieuwe Wildernis (Stichting Kritisch Bosbeheer) jaargang 4, zomer 1998*
- 9) *Lutra (tijdschrift van de ver. voor zoogdierkunde en zoogdierbescherming) deel 40, nr. 2*

en tenslotte een hele "stapel" van *De Levende Natuur*, nl. nrs 3, 4, 5 en 6 van de 99ste jaargang (1998). Ook de *Nieuwsbrief van de Nederlandse Vereniging voor libellenstudie* was er weer met nr. 3 (sept. 1998).

Zoals gewoonlijk volgt hier een selectie, waarbij ik ruiterlijk toegeef sterk van eigen interesses en voorkeuren uit te gaan.

In de Knipselkrant van Faunabescherming trof ik een artikel aan dat afkomstig is uit de Volkskrant van 01-08-98 getiteld: "De lynx moet weer terug in Nationaal Park de Veluwe". Volgens dit artikel is met name de "eigen erf" politiek van het minst nationale park van Nederland. "De Hoge Veluwe" het belangrijkste obstakel om o.a. door verwijdering van rasters en hekken en de aanleg van faunapassages een groot aaneengesloten natuurgebied, de Veluwe, te creëren.

Personen die wol interesse de natuurontwikkeling in het rivierengebied volgen zullen interessante informatie opdoen in het artikel "Is er toekomst voor rietmoeras in het rivierengebied?" in "Nieuwe Wildernis". Herstel van de natuurlijke waterdynamiek is de belangrijkste voorwaarde. Verder gaat het o.a. in dit nummer over oerossen, verwilderde runderen, vissen en vleermuizen.

Vogelaars halen hun informatie uit Vogelnieuws en SOVON-nieuws. Dit jaar is het jaar van de kwartelko-

ning; al meer dan 400 roepende mannetjes werden geteld zegt Vogelnieuws. SOVON-nieuws is concreter en komt op 470, waarvan 80% in Groningen, Drente en Overijssel.

De vier nummers van "De Levende Natuur" omvatten een breed scala aan allerlei onderwerpen. Elk artikel is gedegen maar eist soms doorzettingsvermogen van de lezer. Er zijn twee themanummers.

Nr. 5 behandelt de "kleine marterachtigen", dus boom- en steenmarter, bunzing, hermelijn en wezel. Kostje dus voor onze zoogdierenliefhebbers.

Nr. 6 bespreekt de vogel- en habitatrictlijn; hoekstenen van het Europese natuurbeleid. Deze richtlijn gaat over soorten en gebieden. Wat betreft de soorten staat er een interessante lijst op pag. 214, waarbij opvalt dat er zo weinig plantensoorten op voorkomen. Een uitgebreide biotopenlijst op pag. 213.

Op pad. 226 zijn de belangrijkste Nederlandse en Vlaamse natuurgebieden ingetekend. In Nederland worden 74 gebieden met name genoemd (merkwaaardige omissies o.a. Het Gooi, De Utrechtse Heuvelrug, de Oostvaardersplassen). De kaart van Vlaanderen bevat alleen ongenoemde vlekken.

Verder worden enkele praktijkvoorbeelden van de werking en uitvoering van genoemde richtlijnen in Nederland en België besproken.

Alle besproken tijdschriften liggen in de bibliotheek ter inzage.

EXCURSIE- EN ACTIVITEITENPROGRAMMA

**** INDIEN NIET VERMELD, DAN VERTREKKEN ALLE EXCURSIES VANAF "DE KETELVINK" ****

datum	tijd	aard van de activiteit
vrijdag 4 december 1998	19.00-20.00 uur	Jongere Jeugdavond
maandag 7 december 1998	20.00 uur	Bijeenkomst Werkgroep Natuurfotografie
vrijdag 11 december 1998	19.30-21.00 uur	Oudere Jeugdavond
zaterdag 12 december 1998	09.00 uur	Knotdag
maandag 14 december 1998	20.00 uur	Algemene Maandelijks Vergadering
woensdag 16 december 1998	20.00 uur	UITERSTE INLEVERDATUM KOPY JAARVERSLAG 1998 Vlinder-foto/dia determinatie-avond o.l.v. Annette van Berkel (convo volgt!)
vrijdag 18 december 1998	19.00-20.00 uur	Jongere Jeugdavond
zaterdag 19 december 1998	08.30 uur	Zoogdiereninventarisatie door Zoogdierenwerkgroep

